

Kaapverdianen in Nederland

Chan Choenni¹⁾

Op 1 januari 2004 woonden er bijna 20 duizend Kaapverdianen in Nederland. Ze wonen en werken overwegend in Rotterdam. Kaapverdianen vormen een hechte gemeenschap. In sociaal opzicht nemen ze een middenpositie in tussen autochtonen en andere allochtone groepen: ze zijn minder vaak werkloos dan Turken, Marokkanen en Surinamers, maar vaker dan autochtonen. Kaapverdianen zijn gemiddeld laagopgeleid. Het gemiddeld inkomen is laag, mede omdat veel Kaapverdianen werk hebben op een laag beroepsniveau. Vrouwen hebben een sleutelpositie in de Kaapverdiaanse gemeenschap. Zij zorgen voor het gezin, doen het huishouden en spelen ook buiten het gezin een belangrijke rol. De Kaapverdiaanse gemeenschap telt relatief veel eenoudergezinnen. Vooral tienermoeders en vrouwen die hun kind alleen opvoeden, hebben een kwetsbare positie.

1. Korte schets van land en volk

Kaapverdië bestaat als onafhankelijk land sinds 1975. Tot die tijd was Kaapverdië een kolonie van Portugal. Kaapverdië omvat negen bewoonde eilanden, één onbewoond eiland en een aantal zeer kleine eilanden. Deze eilanden liggen op ongeveer 500 kilometer van de Afrikaanse westkust, ter hoogte van Senegal. In de landstaal, het Portugees, heet Kaapverdië 'Cabo Verde'. De eilanden beslaan bij elkaar een oppervlakte van slechts iets meer dan 4 duizend vierkante kilometer. De bevolkingsdichtheid is 237 per vierkante kilometer.

Kaapverdië telde in 2003 ruim 455 duizend inwoners. De meerderheid van de Kaapverdiaanse bevolking bestaat uit (lichtgekleurde) Creolen. Zij zijn nakomelingen van Portugeese mannen en Afrikaanse slavinnen. Bijna een kwart van de Kaapverdiaanse bevolking bestaat uit donkergekleurde Afrikanen. Het overige deel van de Kaapverdiaanse bevolking bestaat uit Europeanen. De meeste inwoners van Kaapverdië zijn katholiek.

Het land heeft een zwakke economische basis. De dienstensector is de belangrijkste sector en het land leunt zwaar op internationale hulp. De levensstandaard in Kaapverdië is desondanks een van de hoogste van Afrika. Het nationaal inkomen per hoofd bedroeg 1 400 dollar in 2002. Toch blijft de indruk bestaan dat Kaapverdië een arm land is. Kaapverdianen vergelijken hun situatie bij voorkeur met die van Europeanen (Portugezen) en Amerikanen.

Vrouwen vormen de meerderheid van de bevolking. In 2002 waren er 93 mannen op de 100 vrouwen. Het over-

schot aan vrouwen heeft vooral te maken met de emigratie van mannen. Vrouwen spelen een belangrijke rol in de Kaapverdiaanse samenleving. Het familiesysteem op de eilanden kan omschreven worden als matrifocaal. Dit betekent dat mannen een marginale positie hebben; de vrouw is dominant.

1.1 Migratiemotieven en migratiebestemmingen

De Kaapverdiaanse regeringen stimuleerden de emigratie. Er wonen meer dan een half miljoen personen van Kaapverdiaanse afkomst buiten Kaapverdië. Deze 'buitenlandse' gemeenschap is groter dan het aantal Kaapverdianen in Kaapverdië zelf. Een gemeenschap van bijna 20 duizend Kaapverdianen woont in Nederland. In de Verenigde Staten en Portugal zijn de Kaapverdiaanse gemeenschappen groter. Vanwege de relatief grote Kaapverdiaanse gemeenschap in Nederland bestaat er ook een bestuurlijke band tussen Nederland en Kaapverdië.

Gedreven door droogte en hongersnood emigreerden aan het begin van de 19^e eeuw grote aantallen Kaapverdianen naar onder meer de Verenigde Staten. Omstreeks 1960 begon de migratie van Kaapverdianen naar West-Europa, waaronder Nederland. De laatste jaren vindt er, als gevolg van het stringente beleid in andere Europese landen, vooral immigratie plaats naar Portugal, het voormalige moederland. De overzeese Kaapverdianen zijn sterk betrokken bij het wel en wee in Kaapverdië; dit geldt ook voor de tweede en volgende generaties. De verbondenheid is sterk, en overzeese Kaapverdianen gaan regelmatig naar Kaapverdië op vakantie. Ook worden regelmatig geld en goederen overgemaakt naar familie.

2. Kaapverdiaanse bevolking in Nederland

Op 1 januari 2004 telde de Kaapverdiaanse gemeenschap in ons land 19 666 personen (CBS, 2004). Daarnaast verblijven er een aantal Kaapverdianen illegaal in Nederland. Van de bijna 20 duizend Kaapverdianen is ongeveer 40 procent in Nederland geboren. Het aandeel van deze tweede generatie zal toenemen.

Opvallend is dat de eerste generatie uit iets meer vrouwen dan mannen is samengesteld, vooral in de leeftijdscategorie van 25–44 jaar. Dit heeft te maken met gezinshereniging en huwelijken van Kaapverdiaanse vrouwen met autochtone mannen. Onder 45-plussers zijn mannen oververtegenwoordigd.

Gezien de relatief korte vestigingsduur van de Kaapverdiaanse gemeenschap telt de tweede generatie nog weinig ouderen. Ruim de helft van de tweede generatie is jonger dan 15 jaar. De verhouding tussen mannen en vrouwen is bij de tweede generatie evenwichtiger dan bij de eerste generatie.

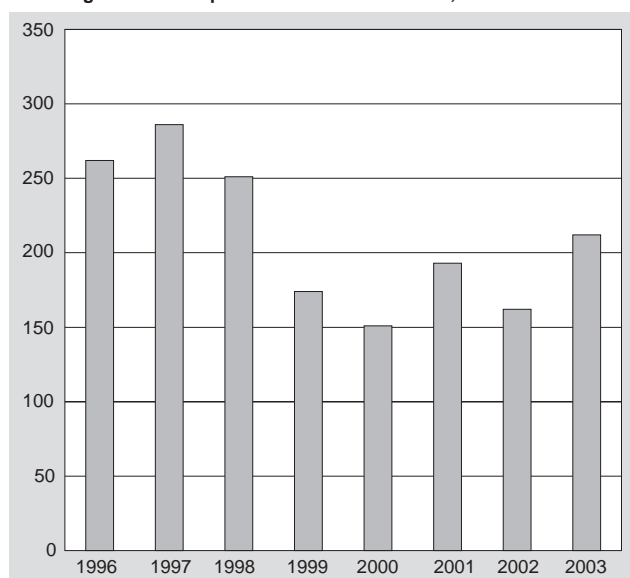
¹⁾ Dr. C.E.S. Choenni is werkzaam als coördinerend beleidsmedewerker bij de Directie Coördinatie Integratiebeleid Minderheden van het ministerie van Justitie. Meningingen in dit artikel hoeven niet overeen te komen met het standpunt van het CBS.

2.1 Migratie naar Nederland

De eerste Kaapverdianen vestigden zich in de jaren zestig en zeventig in ons land, nog voordat Kaapverdië in 1975 onafhankelijk werd van Portugal. Rotterdam kende in die tijd als centrale aanmonsterplaats voor schepen van noordwest-Europa meer dan twintig Kaapverdiaanse pensions. Er was genoeg werk in de Rotterdamse haven. Velen verlieten Kaapverdië als zeeman en vestigden zich in Rotterdam.

In 1997 nam de migratie van Kaapverdianen naar Nederland toe, om in de periode 1998-2000 af te nemen (*grafiek 1*). In 2001 en 2003 was een lichte toename waar te nemen.

1. Immigratie van Kaapverdianen naar Nederland, 1996-2003

2.2 Spreiding en leeftijdsopbouw

Het overgrote deel van de 20 duizend Kaapverdianen woont in Rotterdam (*staat 1*). Dit heeft te maken met hun bijzondere migratiegeschiedenis als zee- en havenwerklieden en met de daaropvolgende kettingmigratie.

Behalve in Rotterdam zelf, wonen er ook veel Kaapverdianen in de omgeving van deze stad en in en om andere grote steden. Er zijn concentraties van Kaapverdianen in Schiedam, Capelle aan den IJssel en Vlaardingen. Grote aantallen wonen in Amsterdam, Zaanstad en Delfzijl. Ook dit hangt samen met de vele zeelieden die zich in deze steden hebben gevestigd.

Driekwart van de Kaapverdianen woont in Rotterdam. Van de Kaapverdianen die in Rotterdam wonen, woont ruim 40 procent in de deelgemeente Delfshaven. Daarmee is bijna een op de tien inwoners van Delfshaven Kaapverdiaan. Verder zijn er kleine concentraties in de deelgemeenten en Feijenoord, Kralingen-Crooswijk en de deelgemeente Noord (ISEO/COS, 2003).

Het aandeel 65-plussers binnen de Rotterdamse Kaapverdiaanse gemeenschap is met 4 procent laag in vergelijking met de autochtone gemeenschap (*staat 2*). Het aandeel Kaapverdiaanse jongeren onder de 15 jaar is laag in vergelijking met Turken en Marokkanen. De leeftijdsopbouw van Kaapverdianen toont meer overeenkomsten met die van Surinamers.

Staat 1
Kaapverdianen in enkele gemeenten, 1 januari 2004

Gemeenten	Aantal
Rotterdam	14 983
Schiedam	795
Amsterdam	552
Zaanstad	509
Capelle a/d IJssel	341
Den Haag	271
Delfzijl	230
Vlaardingen	148
Barendrecht	70
Ridderkerk	65

Staat 2
Kaapverdianen in Rotterdam naar leeftijd, geslacht en generatie, 1 januari 2004

Leeftijd	Eerste generatie		Tweede generatie		Totaal
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	
0-14 jaar	90	100	1 736	1 657	3 583
15-34 jaar	652	754	1 224	1 264	3 894
35-44 jaar	1 446	1 983	116	105	3 650
45-64 jaar	1 758	1 504	0	0	3 262
65 jaar of ouder	337	257	0	0	594
Totaal	4 283	4 598	3 076	3 026	14 983

De Kaapverdianen in Rotterdam zijn een van de minst snel groeiende allochtone bevolkingsgroepen in Rotterdam. In 1998 was er een toename van ruim 2 procent en in 1999 van iets minder dan 2 procent. In 2002 bedroeg de groei slechts ruim 1 procent (ISEO/COS, 2003).

De huisvestingssituatie van Kaapverdianen is slechter dan die van autochtonen, maar beter dan die van Turken en Marokkanen. In 2002 woonden er gemiddeld 0,95 Kaapverdianen op een kamer. Autochtonen wonen ruimer (0,73 personen per kamer), Turken wonen krappier (1,11 personen per kamer). Ook wat eigen woningbezit betreft nemen Kaapverdianen een tussenpositie in.

Er komen veel eenoudergezinnen voor onder Kaapverdianen. In dit opzicht toont de Kaapverdiaanse gemeenschap overeenkomst met de Antilliaanse en Surinaams-Creoolse gemeenschap (ISEO/COS, 2003).

2.3 Beelden en identiteit

Kaapverdianen staan bekend als zogeheten stille migranten. Deze reputatie hebben zij verworven omdat zij schijnbaar tevreden zijn met hun positie, weinig problemen veroorzaken, relatief weinig van zich laten horen en nauwelijks deelnemen aan activiteiten buiten de eigen gemeenschap. De laatste jaren worden wel eens problemen gesignaleerd met Kaapverdiaanse jongeren en proberen Kaapverdiaanse organisaties aandacht te krijgen voor de eigen groep. Toch blijft de gemeenschap, vanwege de relatieve kleine omvang en de concentratie in enkele deelgemeenten van Rotterdam, relatief onzichtbaar.

2.4 Familiebanden

Kaapverdiaanse vrouwen spelen een sterke rol binnen de Kaapverdiaanse gemeenschap. Dit is ook in Nederland het

geval. Veel mannen hebben een marginale rol in het huishouden. Kaapverdianen vormen een vrij gesloten gemeenschap, die zich nauwelijks met andere etnische groepen mengt. Ze hebben een sterke familiale betrokkenheid. Een Kaapverdiaan heeft opvallend veel ooms, tantes, neven en nichten waarmee hij contact onderhoudt. Ook zijn er banden met mensen van hetzelfde eiland of dezelfde streek. Op dit netwerk van familieleden en vrienden doen zij regelmatig een beroep. Doordat de Kaapverdiaanse gemeenschap in omvang niet zo groot is, kan men elkaar 'plaatsen'.

3. Integratie

3.1 Onderwijs en opleiding

De onderwijsprestaties van Kaapverdiaanse leerlingen zijn gemiddeld lager dan die van autochtone leerlingen. In 2002 bedroeg de gemiddelde CITO-eindtoetsscore in Rotterdam onder autochtonen 53, terwijl Kaapverdiaanse leerlingen een CITO-eindtoetsscore van gemiddeld 48 hadden. Dit is vergelijkbaar met de eindscore van Surinaamse leerlingen en is iets hoger dan de scores van Turkse en Marokkaanse leerlingen. In het voorgezet onderwijs (vo) blijken Kaapverdiaanse leerlingen echter gemiddeld vaker vertraging op te lopen. In 2001 liep 34 procent van de Kaapverdiaanse vo-leerlingen vertraging op. Van de Turkse leerlingen deed 27 procent een groep over, van de Surinaamse leerlingen 20 procent en van de autochtone leerlingen 15 procent (ISEO/COS, 2003).

Wat de verdeling naar schooltype betreft, is er bij Kaapverdianen sprake van een oververtegenwoordiging in het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo).

Kaapverdiaanse jongens presteren slechter dan meisjes. De oververtegenwoordiging in het speciaal onderwijs heeft ook te maken met de geringe steun van de ouders. Hoewel Kaapverdiaanse leerlingen in Nederland zijn geboren, hebben velen problemen met de Nederlandse taal, omdat thuis een mix wordt gesproken van Nederlands en de eigen taal, 'Crioulo'. Daar komt bij dat de gezinssituatie veel levendiger maar ook ongestructureerder is, wat ten koste kan gaan van de aandacht voor de kinderen (Dienst Stedelijk Onderwijs, 2002).

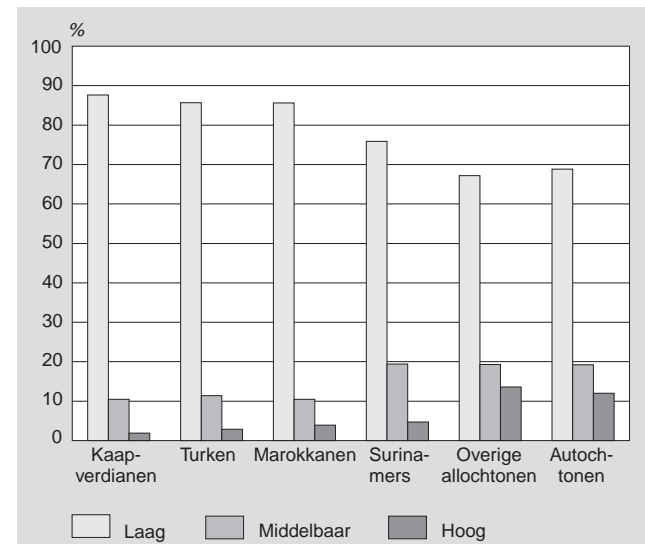
Kaapverdiaanse leerlingen verlaten minder vaak voortijdig de school dan Turkse en Marokkaanse leerlingen. In 2002 bedroeg het aandeel Kaapverdiaanse jongeren van 17–22 jaar dat niet schoolgaand was en geen startkwalificatie had in Rotterdam 30 procent. Voor Turkse jongeren was dit bijna 40 procent, voor Surinaamse jongeren ruim 30 procent en voor autochtone jongeren iets minder dan 30 procent.

Kaapverdiaanse schoolverlaters stromen minder vaak door naar het vervolgonderwijs. In 2001 stroomde ruim een op de vijf Kaapverdiaanse schoolverlaters niet door. Bij Turkse groep was dat eveneens een op de vijf, bij de Surinaamse groep 14 procent en bij de autochtone groep 12 procent.

Twee op de drie Kaapverdiaanse leerlingen uit het voortgezet onderwijs stromen door naar het middelbaar beroepsonderwijs. Slechts 8 procent stroomde in 2001 door naar het hoger beroepsonderwijs of de universiteit. Voor de Turkse groep was dit percentage 15, voor de Suri-

naamse groep 23 en voor de autochtone groep 37. Kaapverdianen volgen dus minder vaak hoger onderwijs. Over het algemeen zijn er weinig hooggeschoolde Kaapverdianen. Het opleidingsniveau van werkzoekenden in Rotterdam geeft echter een goede indicatie van het opleidingsniveau (grafiek 2).

2. Procentuele verdeling van werkzoekende allochtonen van de eerste generatie en autochtonen in Rotterdam naar opleidingsniveau, 2002

Bron: ISEO/COS, 2003.

Kaapverdianen van de eerste generatie hebben gemiddeld een lager opleidingsniveau dan andere etnische groepen. Het percentage hoger opgeleiden is laag. Dit heeft onder andere te maken met de specifieke migratiegeschiedenis. De meerderheid van de migranten bestond uit zeelieden en laaggeschoolde vrouwen. Het opleidingsniveau van de Kaapverdiaanse werkzoekenden van de tweede generatie is echter vergelijkbaar met dat van andere etnische groepen. Evenals bij andere etnische groepen is er sprake van vooruitgang bij de tweede generatie.

3.2 Arbeidsmarktpositie en inkomen

De positie van Kaapverdianen op de arbeidsmarkt is beter dan die van Turken, Marokkanen en vluchtelingengroepen. Hun arbeidsmarktpositie wijkt niet veel af van die van de Surinamers, maar is slechter dan die van autochtonen. Als indicator voor de arbeidsmarktpositie wordt de ontwikkeling van het aandeel werkzoekenden gehanteerd. Omdat, op Rotterdam na, de Kaapverdiaanse gemeenschap gering van omvang is, zijn er alleen betrouwbare cijfers over de arbeidsmarktpositie beschikbaar voor de gemeente Rotterdam.

In 2002 was 12 procent van de Kaapverdianen in Rotterdam werkloos (staat 3). Dit is, vergeleken met de werkloosheid van andere minderheidsgroepen, een laag aandeel. De werkloosheid is in de periode 1997–2001 in snel tempo gedaald, sneller nog dan het geval is voor autochtonen (staat 4). De Kaapverdianen hebben dan ook goed geprofiteerd van de economische groei. Vooral in de schoonmaaksector zijn vele Kaapverdiaanse vrouwen werkzaam. Mannen werken in de schoonmaak en lager geschoolde beroepen in de industrie en de haven. Kaap-

Staat 3
Aandeel geregistreeerde werkzoekenden in Rotterdam naar herkomstgroepering en generatie, 2001 en 2002

Herkomstgroepering	2001			2002		
	Eerste generatie	Tweede generatie	Totaal	Eerste generatie	Tweede generatie	Totaal
	%					
Kaapverdianen	12	6	11	14	7	12
Turken	22	10	20	26	11	22
Marokkanen	21	7	19	26	11	22
Surinamers	15	8	14	16	8	14
Overige allochtonen	17	5	15	19	5	17
Autochtonen			6			7

Bron: ISEO/COS, 2003.

Staat 4
Geregistreeerde werkzoekenden in Rotterdam naar herkomstgroepering, 1997, 2001 en 2002

Herkomstgroepering	1997	2001	2002
Kaapverdianen	2 265	1 072	1 198
Turken	7 285	5 197	5 991
Marokkanen	4 666	3 575	4 241
Surinamers	9 455	4 790	5 137
Overig allochtonen	5 504	4 372	5 368
Autochtonen	26 739	12 833	13 637

Bron: ISEO/COS, 2003.

verdianen staan bekend als ijverige werknemers. In 2002 is het werkloosheidspercentage bij alle groepen gestegen. De werkloosheid is onder de tweede generatie Kaapverdianen lager dan onder de eerste generatie.

De werkloosheid onder Kaapverdianen van 15–24 jaar bedroeg 7 procent in 2001 en was iets lager dan onder Surinamers (8 procent) en aanmerkelijk lager dan onder Turken (10 procent) (ISEO/COS, 2003).

Niet alleen zijn Kaapverdianen minder vaak werkloos, zij hebben ook een grotere kans op werk. Kaapverdianen behoren vaker tot de zogeheten fase 1 werkzoekenden (dat zijn werkzoekenden die direct bemiddelbaar zijn voor de arbeidsmarkt). Tot de fase 4 werkzoekenden (werkzoekenden die nauwelijks bemiddelbaar zijn) behoort 34 procent van de Kaapverdianen, 45 procent van de Turken en 45 procent van de autochtonen die werk zoeken (ISEO/COS, 2003).

Het etnisch ondernemerschap is niet sterk ontwikkeld in de Kaapverdiaanse gemeenschap. Terwijl Kaapverdianen 5 procent van de allochtone bevolking in Rotterdam uitmaken, is hun aandeel in het aantal allochtone bedrijven slechts 3 procent. Er is echter wel een groei te constateren.

Het gemiddelde inkomen van Kaapverdianen is laag, onder meer omdat zij in de lagere functies werkzaam zijn en gemiddeld ook vaker werkloos zijn dan autochtonen. Kaapverdianen hebben echter een betere inkomenspositie dan nieuwe etnische groepen, zoals Irakezen en Somaliërs. De uitkeringsafhankelijkheid van Kaapverdianen is mede als gevolg van de snelle daling van de werkloosheid tot 2002 kleiner dan die van Turken en Surinamers.

3.3 Jongeren

Ofschoon Kaapverdiaanse jongens elkaar veelvuldig opzoeken, zijn er minder vaak grote samenscholingen op

straat van uitsluitend Kaapverdiaanse jongens zoals dat bij Marokkaanse en Antilliaanse jongens het geval is. In plaats van hanggedrag op straat is meer sportgedrag waar te nemen. Sporten, in het bijzonder voetbal, is zeer populair onder de Kaapverdiaanse jongens. Mode en kleding zijn vooral voor de meisjes belangrijk.

Hoewel er geen sprake is van zorgwekkende criminaliteit, zoals bij Antilliaanse jongens, is het wel zo dat Kaapverdiaanse jongens in een kwetsbare positie verkeren. De meeste Kaapverdiaanse jongeren gaan naar zwarte scholen en wonen in achterstandswijken. De kans is groot dat zij nauwelijks in contact komen met autochtonen en dat zij integreren in de cultuur van jongeren in hun buurt. Dat kan de cultuur zijn van jongeren die gangs vormen.

Uit onderzoek blijkt dat er een verband is tussen delinquentie en risicogedrag enerzijds en het ervaren van discriminatie anderzijds. Kaapverdiaanse jongens ervaren vaak discriminatie. Bovendien zeggen Kaapverdiaanse leerlingen vaak meer dan twee ingrijpende gebeurtenissen te hebben meegemaakt. Het gaat vooral om echtscheiding, onderlinge ruzies van ouders en mishandeling door ouders. Delinquentie en risicogedrag blijken bij deze jongeren samen te hangen met deze gebeurtenissen (Junger-Tas, 2003).

Het probleemgedrag van Kaapverdiaanse jongens neemt vanaf een bepaalde leeftijd wel af. In dat opzicht zijn zij te vergelijken met Surinaams-Hindostaanse jongens. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de druk van thuis. Ze gaan zich op een gegeven moment meer richten op een stabiel, normaal leven met een vaste baan, huis en gezin (Butte, 2003). Volgens jongerenwerkers vallen Kaapverdiaanse jongens niet erg op als het gaat om crimineel gedrag. Zij zijn meer meelopers binnen een groep, terwijl Antillianen en Marokkanen meer als voor(op)lopers worden beschouwd. Kaapverdianen zullen niet zo snel meedoen aan vormen van gewelddadige straatroof of een mobieltje ontfutselen. Ook dragen zij minder vaak wapens dan Antilliaanse jongens, die het macho vinden om een wapen te dragen (Butte, 2003).

Harddrugsgebruik komt niet veel voor in de Kaapverdiaanse gemeenschap (Strooy, 1996; Cabo, 1997). Het drugsgebruik blijft beperkt tot blowen. Hoewel jonge, Kaapverdiaanse vrouwen over het algemeen niet in verband worden gebracht met criminaliteit, wordt de laatste jaren wel gesignaleerd dat sommige jonge Kaapverdiaanse vrouwen als drugskoerier fungeren.

3.4 Specifieke aandachtspunten

Kaapverdianen scoren beter op dimensies van algemene gezondheid dan Marokkanen en Turken, maar slechter dan andere etnische groepen, zoals Surinamers. Dit geldt ook voor klachten over pijn en fysiek en sociaal functioneren. Voorts lijken Kaapverdianen een verhoogd risico te hebben op nierraandoeningen.

Toch maken Kaapverdianen gemiddeld minder gebruik van huisartsenzorg dan autochtonen en andere etnische groepen. Ook maken Kaapverdianen minder gebruik van de voorzieningen van de geestelijke gezondheidszorg. Uit registraties blijkt dat Kaapverdianen tot 70 procent minder gebruik maken van de geestelijke gezondheidszorg dan autochtone Nederlanders en andere etnische groepen. Dit is opmerkelijk, omdat psychische problemen en stress fre-

quent voorkomen binnen de Kaapverdiaanse gemeenschap (Hulskamp, 2001).

Het aantal psychosociale problemen bij de Kaapverdiaanse groep is 20 procent hoger dan onder autochtonen. Daarentegen is het zorggebruik, vooral onder mannen, laag. Stress staat binnen de Kaapverdiaanse gemeenschap bekend als een buitenlandersziekte. Er zijn indicaties dat Kaapverdianen de voorzieningen niet zo toegankelijk vinden. Autochtone hulpverleners zijn vaak te direct in hun benadering en veel Kaapverdiaanse patiënten kunnen hun klacht of hulpvraag niet duidelijk formuleren. De gedachte is ook dat (psychische) ziekte een kwade geest is die iemand heeft gestuurd. In Nederland zijn enkele goede Afrikaanse, Kaapverdiaanse genezers (curandero). Ook is er geregeld verkeer naar genezers in Frankrijk, Portugal en Kaapverdië. Een veelvoorkomende psychische ziekte is het horen van stemmen. Medicijnen die deze stemmen dempen, worden vaak niet als afdoende genezend beschouwd.

De relaties tussen mannen en vrouwen en het polygame gedrag van veel Kaapverdiaanse mannen worden steeds meer als een probleem ervaren. Alleenstaande moeders en tienermoeders hebben het zwaar vanwege de dubbele taak van werken en opvoeding. Kaapverdiaanse vrouwen raken overbelast door het combineren van werk buitenhuis, het eigen huishouden en het opvoeden van kinderen. Spanningen ontstaan als puberende kinderen niet gehoorzamen. Veel Kaapverdiaanse vrouwen zijn vanwege hun lage opleiding gedwongen om werk op incurante tijden, zoals schoonmaakwerk, te accepteren. Dat zijn juist de tijdstippen waarop aandacht kan worden gegeven aan schoolgaande kinderen.

De polygamie van veel Kaapverdiaanse mannen, het machogedrag en het gebrek aan verantwoordelijkheid voor de opvoeding van de kinderen worden steeds minder door Kaapverdiaanse vrouwen geaccepteerd. Van het seksisme van hun eigen mannen hebben zij meer last dan van racisme (Beijers, 2003). Dergelijke problemen worden steeds vaker in de Kaapverdiaanse media besproken.

4. Conclusies voor het integratieproces

Vergeleken met andere allochtone groepen nemen Kaapverdianen op het terrein van de arbeidsmarkt en het onderwijs een tussenpositie in. De werkloosheid onder Kaapverdianen is lager dan onder Turken en Marokkanen en ook iets lager dan onder Surinamers, maar hoger dan onder autochtonen. Kaapverdianen zijn werkzaam op lagere beroepsniveaus, in het bijzonder in de schoonmaaksector. Er is nog nauwelijks een opwaartse mobiliteit waar te nemen op de arbeidsmarkt.

Kaapverdianen zijn gemiddeld laag opgeleid. In het onderwijs presteren Kaapverdiaanse leerlingen iets beter dan Turkse en Marokkaanse leerlingen. Op de middelbare school lopen Kaapverdiaanse leerlingen echter meer vertraging op dan andere leerlingen, zij het dat er minder uitval is. In het hoger onderwijs zijn Kaapverdianen nog nauwelijks doorgedrongen. Er zijn ook weinig Kaapverdiaanse ondernemers. Gesignaleerd wordt dat Kaapverdia-

nen minder ambitieus zijn dan leden van andere etnische groepen. Verder blijkt dat de meeste Kaapverdianen het liefst bij elkaar in de buurt wonen.

Kaapverdianen zijn sterk op de eigen groep gericht. De onderlinge banden zijn sterk en zij vormen dan ook een hechte etnische groep binnen de Nederlandse samenleving. De organisatiegraad onder Kaapverdianen is hoog. Er is weinig interactie met andere etnische groepen en autochtonen. Het imago van Kaapverdianen – voorzover de bredere samenleving een beeld heeft van deze bijzondere groep – is positief. Zij staan bekend als vriendelijke, gastvrije mensen die weinig overlast bezorgen.

In de Kaapverdiaanse gemeenschap zorgen de vrouwen voor het huishouden, maar ook daarbuiten spelen zij een belangrijke rol. Veel vrouwen werken en staan er in het gezin alleen voor. Veel Kaapverdiaanse vrouwen voeden hun kind zeer streng op, terwijl de vaders zich nauwelijks met de opvoeding bemoeien. Er wordt weinig met de kinderen gecommuniceerd. Er zijn veel eenoudergezinnen in de Kaapverdiaanse gemeenschap. Vooral tienermoeders en vrouwen die hun kind alleen opvoeden, raken overbelast.

Een deel van de Kaapverdiaanse jongens bevindt zich in een kwetsbare positie. Mede onder invloed van andere allochtone jongeren is een groep Kaapverdiaanse jongens actief in de kleine criminaliteit. Kaapverdiaanse jongens in Rotterdam hebben echter een beter imago dan Marokkaanse en Antilliaanse jongens.

Het perspectief voor de Kaapverdiaanse gemeenschap is niet ongunstig, gelet op hun positie en imago. Uiteraard zal de economische ontwikkeling in Nederland in grote mate de verdere integratie van Kaapverdianen bepalen.

Literatuur

Beijers, H., 2003, Discriminatie in de geestelijke gezondheidszorg; ervaringen van Kaapverdische patiënten. *Zebra* magazine 3, blz. 10–13.

Butte, D., 2003, Kaapverdische jongeren en criminaliteit. GGD Rotterdam en omstreken, Rotterdam.

Cabo, 1997, De stilte voorbij. Onderzoek naar de leefwereld en de maatschappelijke positie van Kaapverdiaanse jongeren in Rotterdam en Zaanstad. Rotterdam.

CBS, 2003 en 2004, Statline, www.cbs.nl.

Dienst Stedelijk Onderwijs, 2002, Rapportage over onderwijs. Rotterdam.

ISEO/COS, 2003, Minderhedenmonitor 2002. ISEO en COS, Rotterdam.

Junger-Tas, J. et al., 2003, Etnische minderheden en het belang van binding. Een onderzoek naar antisociaal gedrag onder jongeren. Koninklijke Vermande, Lelystad.

Strooy, H., 1996, Eilanden aan de Maas. Universiteit Utrecht, Utrecht.